

Zutphen vijftig jaar geleden: 1964 (I)

Theo Hebing

Buitensoos krijgt nieuwe vloer

3 januari 1964 – Donderdagmiddag is ten gemeentehuize de aandeelhoudersvergadering gehouden van de NV tot Exploitatie van de Buitensociëteit. De president-commissaris, burgemeester S. de Jong, sprak met waardering over de wijze waarop de nieuwe directie de Buitensociëteit exploiteert.

Tal van zaken stelde hij aan de orde. Het meest noodzakelijk is het aanbrengen van een nieuwe vloer. Hierbij zal rekening moeten worden gehouden met het feit dat daarop ook turn- en andere sportdemonstraties kunnen worden gehouden. Men zal dan waarschijnlijk ook kunnen rekenen op de jaarlijkse sportdag van het KNGV in Zutphen. Als de nieuwe vloer er komt, is daarbij ook aandacht geschonken aan de plaats van orkesten bij uitvoeringen van opera's en en operettes.

Al zal het misschien niet mogelijk zijn een speciale orkestbak aan te leggen, er komt dan toch voor het toneel een vloer die lager ligt dan thans, zodat niet alleen de bezoekers wat het uitzicht op het toneel betreft, maar ook wat het klankgehalte aangaat, daarmee gebaat zijn.

Oude 'olykoeck' wordt moderne 'donut'

4 januari 1964 – De 'olykoeck', die drie eeuwen geleden door Hollandse pioniers werd meegenomen naar de Nieuwe Wereld, komt terug. Het simpele gebakje is in de jaren veertig van deze eeuw in Amerika bijzonder populair geworden. De Amerikanen eten er dagelijks meer van vijftientwintig miljoen van op.

Dat het inmiddels wel een beetje veranderde koeke naar ons land 'repatrieert', is te danken aan de directeur van de NV De

De Buitensociëteit in lang vervlogen dagen. (Stedelijk Museum Zutphen)

Man van de Knakworst te Zutphen, de heer J.J. Dekker, die in Toronto kennismaakte met deze donut en er meteen brood in zag. Maandag wordt de moderne uitgave van het vroegere oliekoekje officieel geïntroduceerd. En wel op de Horecava-tentoonstelling in Amsterdam.

Niet helemaal gaar

Wat zo'n donut precies is? Oorspronkelijk was het een rond koekje dat in hete olie werd gebakken, een noot in het midden had en daarom door de Engelsen *doughnut* werd genoemd. De grootste verandering die het gebak onderging, was het verdwijnen van de noot. De doughnuts bleken vaak in het midden niet helemaal gaar, zodat de noot plaatsmaakte voor een gat. En zo werd de doughnut een donut.

De heer Dekker werd eind maart 1963 met het bakken van donuts geconfronteerd op een expositie in Toronto. Hij zag de beslagringen uit een speciaal daarvoor geconstrueerd apparaat in de hete olie vallen en dacht toen meteen aan al zijn klanten met hun frituurovens.

'Ze vliegen weg'

Na uitgebreide onderhandelingen verwierf de-man-van-de-knakworst de verkoop- en productierechten, niet alleen voor ons land en een stukje Duitsland maar voor het hele EEG-gebied en voor Spanje en Zwitserland. 'We hebben', zo vertelde de heer Dekker, 'in binnen- en buitenland proeven genomen en het succes was enorm. In Deventer hebben we donuts gebakken en verkocht op de markt. Wat denkt u? De mensen aten er bijna hun vingers bij op. En zo ging het ook elders.'

De heer Dekker is van mening dat de 'cake-donut' een bij uitstek geschikt product is voor de cafetariasector. Immers, het benodigde doseerapparaat kan worden gehuurd. En de meelmix behoeft alleen maar te worden aangelengd met water. Het benodigde

vet wordt er bij geleverd en... 'Nou ja, een kind kan de was doen. Met een beetje goede wil en weinig moeite produceert zelfs de eenvoudigste patates-fritesbakker zo'n vierhonderd donuts per uur. En heus, meneer, ze vliegen weg.'

Verlangen naar Zutphense jaarboeken

17 januari 1964 – 'Het paard Frits, dat in de nacht van 11 op 12 mei 1940 door de Duitse Weermacht op stal werd gezet, moest dit jaar weer worden afgestaan. Het werd 21 april in Apeldoorn afgeleverd. Hoewel de overige paarden een paar maal door de Duitse Weermacht gemonsterd zijn, werd er niet een gevorderd. Door de vordering van Frits moest meerdere malen van huurbespanning gebruik worden gemaakt. De gezondheidstoestand van de paarden was buitengewoon goed. Alle paarden bleven in de zomer op stal. De dienst beschikt thans over zeven paarden.'

Dit verhaaltje handelt over de gemeentelijke paarden, die Zutphen zo'n 23 jaar geleden rijk was. We namen het over uit *Gemeente Zutphen – verslag over 1941*, waarin uiteraard heel wat meer wordt vermeld dan de lotgevallen van Frits en de zijnen. Zoals de wrange volgende tekst: 'Op aanwijzing van den secretaris-generaal van het departement van opvoeding, wetenschap en kultuurbescherming heeft de gemeente een joodsche school voor gewoon lager onderwijs gesticht.'

Inhoud van het jaarboek

- de samenstelling van het college van B & W
- de verdeling van de wethouderstaken
- de uitreiking van persoonsbewijzen
- de gemeentefinanciën
- openbare werken (zoals de aanbesteding van de Larebrug)
- openbare orde, veiligheid en zedelijkheid

- verkeer, landbouw, handel en nijverheid
- werkloosheid, werkverschaffing en maatschappelijke steun

Wildworst

En dan zijn er – als bijlagen in het keurig verzorgde boekwerk, gedrukt bij H. Tesink & Zonen – ook nog de verslagen ‘omtrent het gemeentelijk elektriciteitsbedrijf’, het gemeentelijk grondbedrijf en een ‘verslag van de bevindingen en handelingen van den keuringsdienst van waren’. Uit dit laatste verslag: ‘Een zeer oude partij gebrande koffiebonen werd op verzoek op bruikbaarheid nagegaan; na droging bleek er zeer goed koffie van gezet te kunnen worden. Dit is het enige monster koffie dat onderzocht werd’. En ook: ‘Als nieuw produkt werd wildworst aangetroffen, een goed produkt, dat inderdaad van wild werd bereid.’

Naar men ons van de zijde van het gemeentearchief meedeelde, zijn er door de gemeente Zutphen jaarboeken uitgegeven over de jaren 1853 tot en met 1945, bijna een eeuw lang dus. Wij vinden het jammer dat zulke boeken – prachtig documentatie- en naslagmateriaal!

- niet meer verschijnen, en ons nageslacht zal dit wellicht nog meer betreuren.

Hotel 's-Gravenhof investeert f 100.000

5 februari 1964 – Hotel 's-Gravenhof te Zutphen is – voorlopig voor drie jaar – verpacht aan de heer J. Meuleman, die ook hotel-restaurant *Het Lössse Hoes* op de Holterberg exploiteert. Zoals bekend is het hotelgebouw – sinds het door de Heineken's Brouwerijen werd afgestoten – eigendom van de Stichting Wijnhuisfonds. En de stedelijke Werkgeverscontactvereniging bezit momenteel de inventaris.

Naar ons van de zijde van deze vereniging werd medegedeeld, is de Zutphense industrie van plan rond zeventig mille in het gebouw te investeren. En de pachter is voornemens de inventaris te vernieuwen en aan te vullen tot een bedrag van meer dan dertig mille. Alles bij elkaar dus een investering van meer dan een ton, die – voor wat de verbouwing betreft – onder meer een uitbreiding van de accommodatie voor vergaderingen en dergelijke behelst.

Speciaal voor de Franse clientèle maakte hotel 's-Gravenhof deze prentbriefkaart.

Pianist-entertainer

Over de exploitatie kon de heer Meuleman nog niet veel vertellen. Wel dat er ook tijdens de weekeinden geen gelegenheid tot dansen meer zal worden gegeven. Daar staat dan echter tegenover dat er elke avond – behalve 's maandags – muziek in de lounge zal zijn. Met matinee's op zaterdag en zondag. Het karakter van die muziek? 'Een pianist-entertainer', aldus de heer Meuleman, die van plan is in Zutphen te komen wonen.

God Warns? Of aartsengel?

26 februari 1964 – Onlangs heeft de gemeenteraad van Warnsveld besloten een gemeentevlag te laten maken. De kleuren zullen – zoals iedereen zal hebben verwacht – groen-wit zijn, maar het fraaie Warnsveldse wapen komt er niet in. Dat kan niet, aldus de burgemeester, omdat het technisch niet uitvoerbaar is. Alleen het wagenwiel, waarop 'god' Warns zo dapper staat, zal in de vlag te zien zijn.

De kleuren en het wagenwiel zijn ontleend – zoals dat dikwijls gebeurt bij het ontwerpen van een nieuwe gemeentevlag – aan de emblemen van het gemeentewapen en de schildkleur daarvan. Het gemeentewapen van Warnsveld werd op 17 september 1852 verleend door de Koning, waartoe de toenmalige Hoge Raad van Adel adviseerde 'de friesche of saksische god Warns' aldus te vereeuwigen. Zo kreeg dus Warnsveld een 'sprekend' wapen, een wapenschild met embleem, dat de naam van de gemeente 'uitsprak': Warns op een groen veld.

Nimmer bestaan

In de eerste helft van de vorige eeuw verdeelde onder anderen de oudheidkundige D. Buddingh de stelling dat Warnsveld een herinnering zou zijn aan de daar eertijds vereerde god Warns, waarbij hij de figuur

Aartsengel

Wie is de naakte gebaarde mannenfiguur met twee grote vleugels en in elke hand een slang? Dit is toch zeker geen afbeelding van een germaanse of romeinse godheid, die nimmer met vleugels aan de schouders werd afgebeeld. Zulke gevleugelde figuren komen wél in de christelijke symboliek voor om engelen voor te stellen! En gezien de werkelijk 'geweldige' uitbeelding van de engelfiguur mag men wel aan een aartsengel denken. De aartsengel, fors en krachtig gevleugeld, staat op de wereld, het veld, zoals zo vaak voorgesteld door een wagenrad, met in de ene hand (bedwongen) een slang als symbool van de satan, in de andere hand een slang die 'de andere boze geesten' verbeeldt, welke hij 'door de goddelijke kracht in de hel terug' drijft.

omschreef als een soort Mercurius. Aan zijn hypothese werd destijds niet getwijfeld, en zo werd zelfs zijn stelling vastgelegd in een gemeentewapen.

Maar latere onderzoekers hebben wel heel duidelijk aangetoond dat een god Warns nimmer heeft bestaan, noch bij de Friezen, noch bij de Saksers. Hoe zou trouwens in Warnsveld een Friese penetratie te verklaren zijn?

Anderzijds heeft men bewezen dat Warnsveld ook als naam een heel andere oorsprong heeft. Vergelijkbaar met de Gelderse topografische naam Warnsborn moet men het eerste deel 'Warns' beschouwen als een vervorming van de persoonsnaam Warno. Warno is op zichzelf weer een afkorting van de naam Warinbold of Warinfrid. Aldus is Warnsborn te verklaren met 'bron van Warno' en Warnsveld met 'veld van Warno'.

Juiste keus

Bij het instellen van de gemeentevlag werd er in de raad nog gediscussieerd over de vraag

of de afbeelding van een wagenrad alleen voldoende zou zijn. Los van de vraag in hoeverre het technisch mogelijk is het ingewikkelde Warnsveldse wapen op een vlag te plaatsen, mag men veeleer stellen dat een wapenschild niet thuishoort op een vlag. Een vlag moet op grote afstand duidelijk herkenbaar zijn en onderscheiden kunnen worden van andere vlaggen. Vandaar dat bepaalde emblemen in de banistiek of vlaggenkunde worden vereenvoudigd tot het meest belangrijke. Bij de gemeentevlag van Warnsveld heeft men (dus kennelijk onbewust) de juiste keus gemaakt.

(Noot van de redactie: dit is een aangepaste versie van een artikel dat door Kl. Sierksma is geschreven.)

Aardgas is in aantocht

25 maart 1964 – Kort na Pasen komt een kolossale karavaan van machines en materiaal in beweging om de eerste sectie te gaan aanleggen van het grote transportleidingnet voor ons aardgas. In Borger Compagnie, bij Veendam, wordt deze liefst vijf kilometer lange ‘trein’ geformeerd.

Vrijwel alle voertuigen staan daar al voor vertrek gereed. De allergrootste graver – een bakbeest van veertig ton – moet nog aankomen uit Amerika. Ook het werven van de ‘bemanning’ is al in volle gang. Er zullen ongeveer vijfhonderd werknemers meereizen op het eerste traject van Sappemeer naar Zutphen.

De uitvoering berust bij een speciaal voor deze unieke ‘rit’ samengestelde combinatie van drie grote ondernemingen: Morison-Knudsen, Wilton-Fijenoord en de Nederlandse Heide Maatschappij. Soortgelijke groeperingen zijn aangewezen voor de drie overige secties van het stuk pijpleiding, dat nog dit jaar gereed moet komen.

Woonvloot

Oprachtgever van dit vele miljoenen kostende karwei is de Nederlandse Gas Unie. De eerste sectie omvat een tracé van 130 kilometer. Die afstand moet zijn afgelegd vóór de volgende herfst. De ‘trein’ moet ten koste van alles in beweging blijven. Alleen op zondagen zal er worden gestopt en dan nog voorname-lijk om de monteurs gelegenheid te geven onderhoud uit te voeren.

Voor de Nederlandse arbeidskrachten heeft de aannemerscombinatie een compleet busjespark aangeschaft voor pendeldiensten. Dit vertrouwde systeem gaat natuurlijk niet op voor buitenlanders. Waar moeten zij verblijven? In kosthuizen onderweg? Er is een prettiger oplossing gevonden: men bouwt een woonvloot, die steeds zo dicht mogelijk in de buurt van het werkterrein ligt gemeerd.

Ruim baan

Niet minder spectaculair lijken de technische voorzieningen die zijn getroffen om de ‘trein’ op gang te kunnen houden. Voor de gravers en pijplassers uit werkt een speciale ploeg die ‘ruim baan’ moet maken: alle hekken en andere obstakels worden over een breedte van 22 meter verwijderd; bomen en soms wel hele stukken bos dienen gerooid te worden, over greppels en sloten komen vernuftige constructies te liggen en voor nog grotere obstakels (kanalen en rivieren) zal men zelfs noodbruggen slaan opdat geen tijd verloren gaat door langdurig omrijden. Mét de ‘trein’ rijden vijftien extra draglines mee, die overal kunnen invallen – een kostbare maar op kritieke momenten echter onmisbare voorziening. ●

(De rubriek ‘Zutphen vijftig jaar geleden’ bestaat uit veelal ingekorte artikelen die destijds in de *Zutphensche Courant* hebben gestaan.)